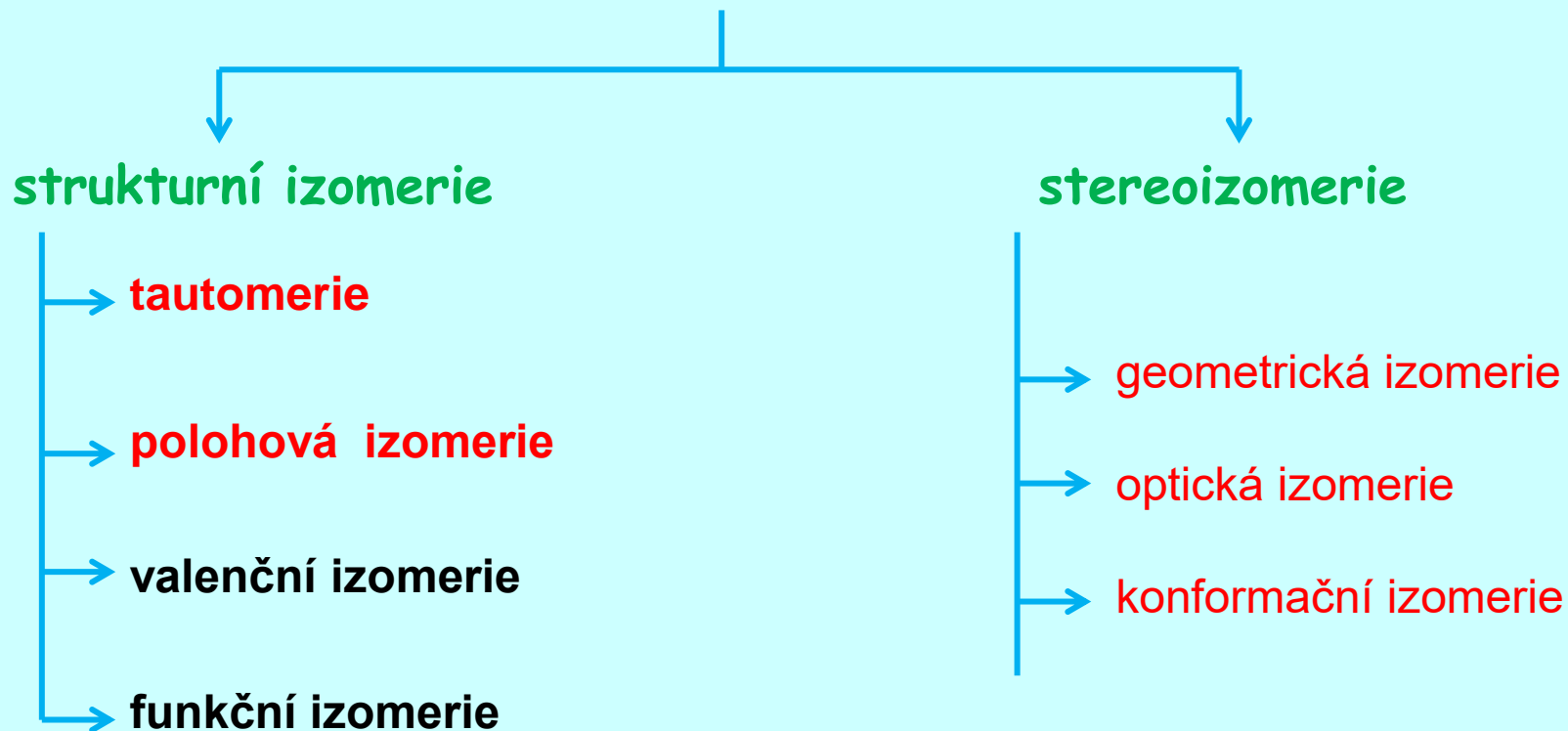

Izomerie

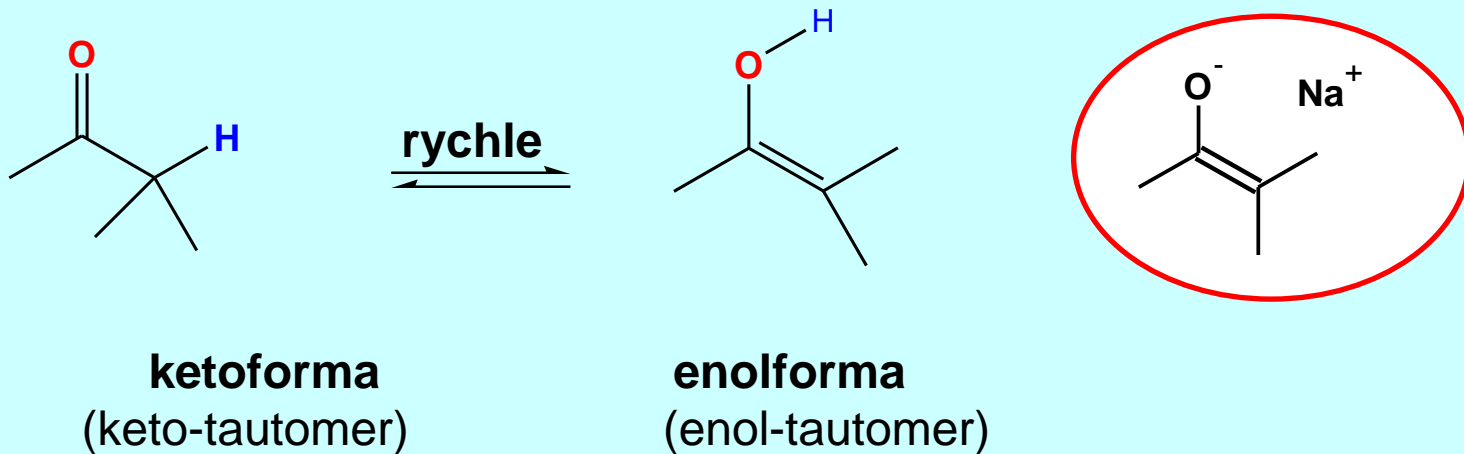
- Izomerie je jednou ze základních příčin **rozmanitosti a početnosti** organických sloučenin – stejný sumární vzorec, různé strukturální uspořádání.
 - Rozdílné fyzikální, chemické a biologické vlastnosti.

Izomerie

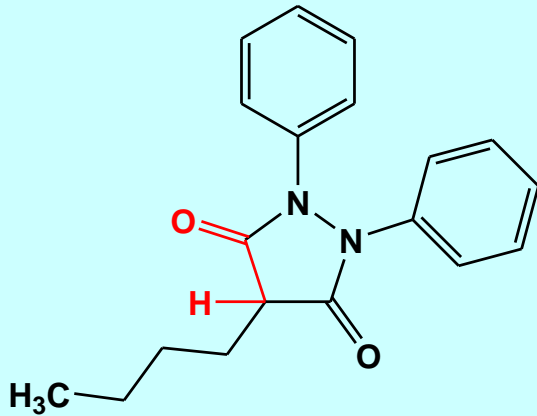

Protonové tautomery

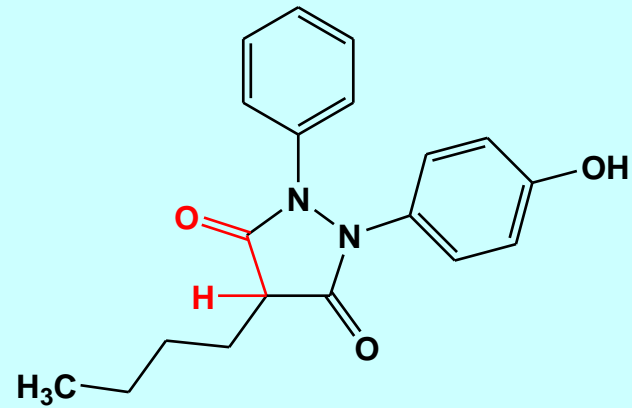
- **Odlišné** uspořádání atomu v molekule
- Mají **rozdílnou** energii a mohou přecházet jeden v druhý a naopak s překonáním malé **energetické** bariery

fenylbutazon (Na^+)

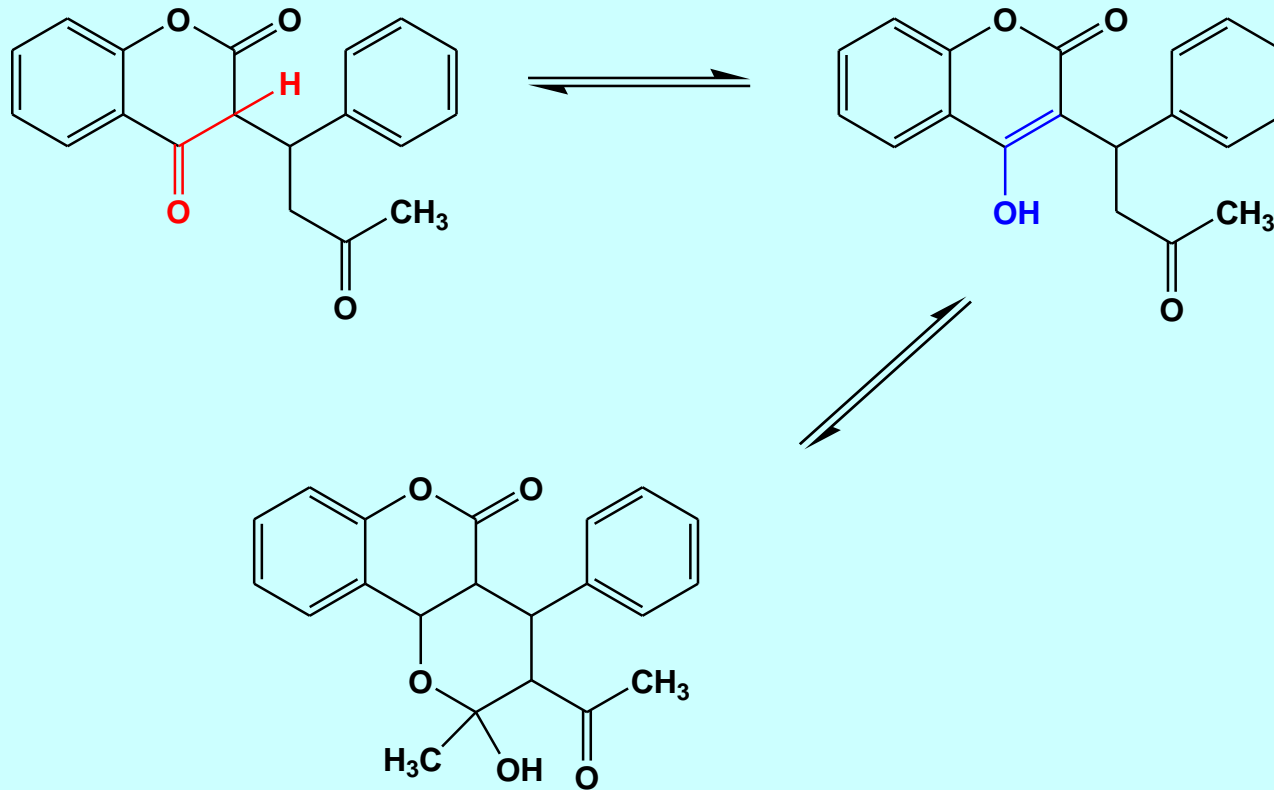

oxyfenbutazon

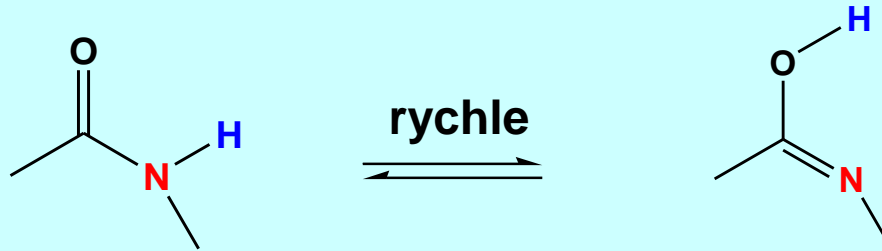

Indikace: akutní stavy Bechtěrerovy choroby, chronická polyartritida a akutní záchvaty dny.

Warfarin – sodná i draselná sůl

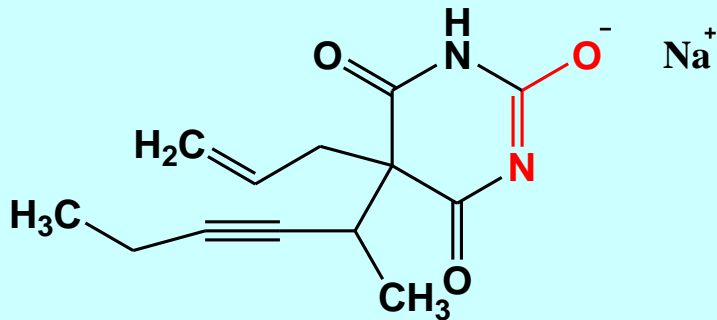
Protonové tautomery

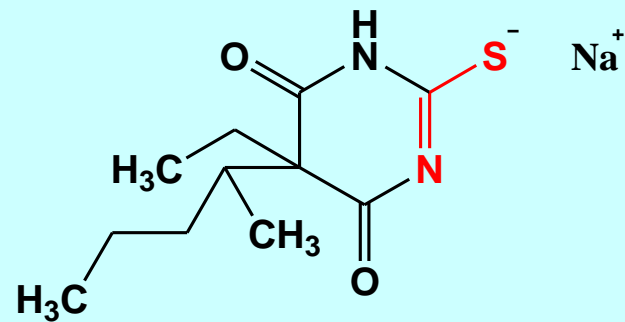
laktam

laktim

methohexital

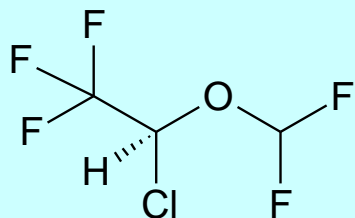

thiopental

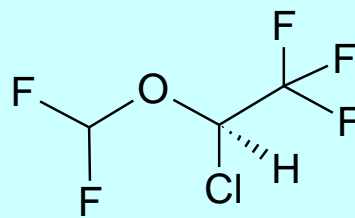

Indikace: úvod do celkové anestézie.

Řetězové, polohové izomery

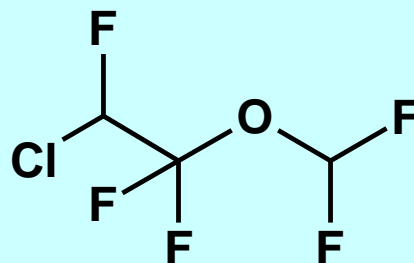

(S)-isofluran

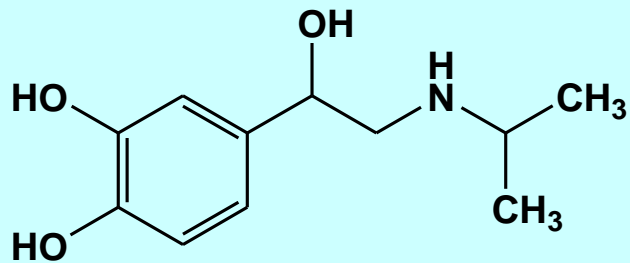

(R)-isofluran

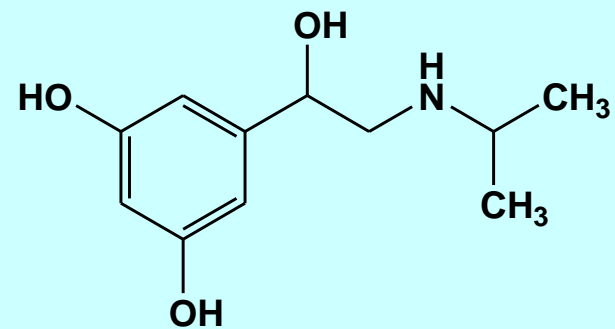
Enfluran (strukturní izomer isofluranu)

isoprenalin

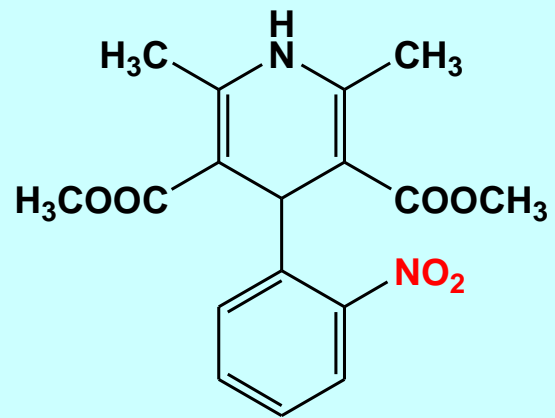

orciprenalin

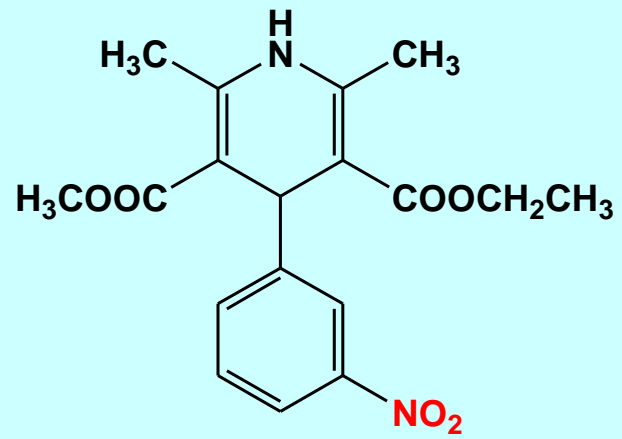

Indikace: bronchodilatanční účinky, terapie průduškového astmatu

nifedipin

nitrendipin

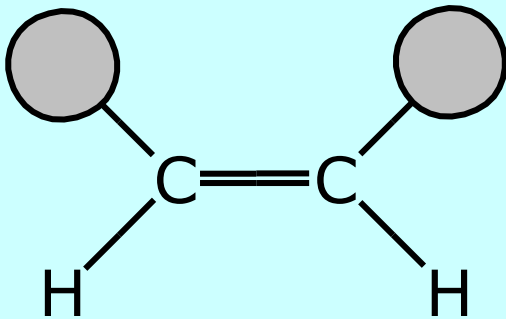

Stereoizomerie

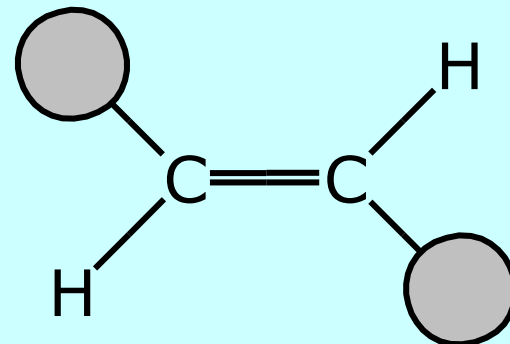
- studium prostorové struktury chemických sloučenin, souvislosti mezi prostorovou stavbou molekul a jejich biologickými vlastnostmi

Geometrická izomerie

- Prostorové uspořádání -konfigurace na dvojně vazbě
- **Volná otáčivost kolem** dvojně vazby není možná

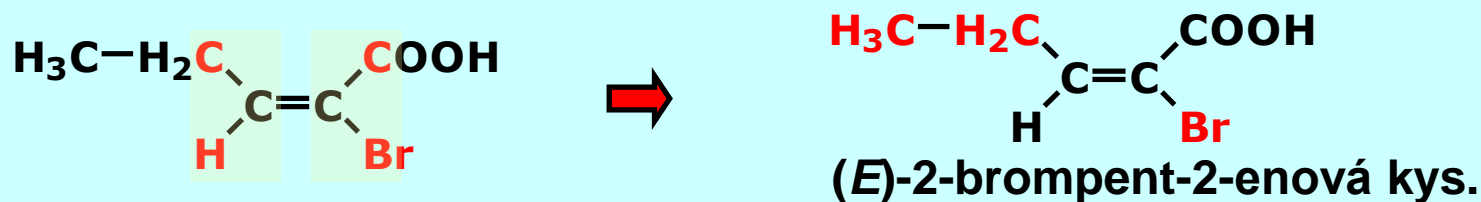

cis-izomer

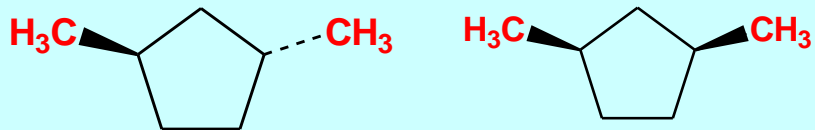
trans-izomer

Z,E NOMENKLATURA - Cahn-Ingold-Prelog - absolutní konfigurace

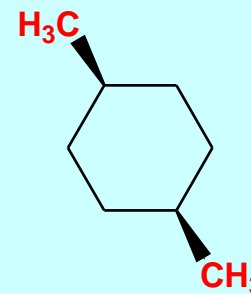
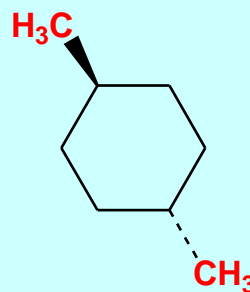

- Substituent s vyšší prioritou (nejdříve rozhoduje atomové číslo vázaného atomu).
- Pokud leží substituenty s vyšší prioritou
 - na **stejně** straně dvojně vazby: **Z-izomer**
 - na **opačné** straně dvojně vazby: **E-izomer**

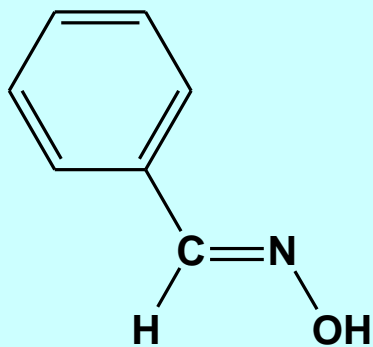
Geometrické izomery disubstituovaných derivátů cykloalkanů

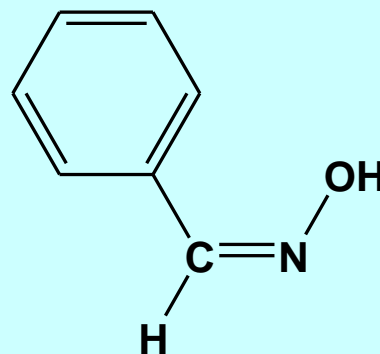
trans-1,3-dimethylcyklopentan

Geometrické izomery sloučenin -N=N- a -C=N-

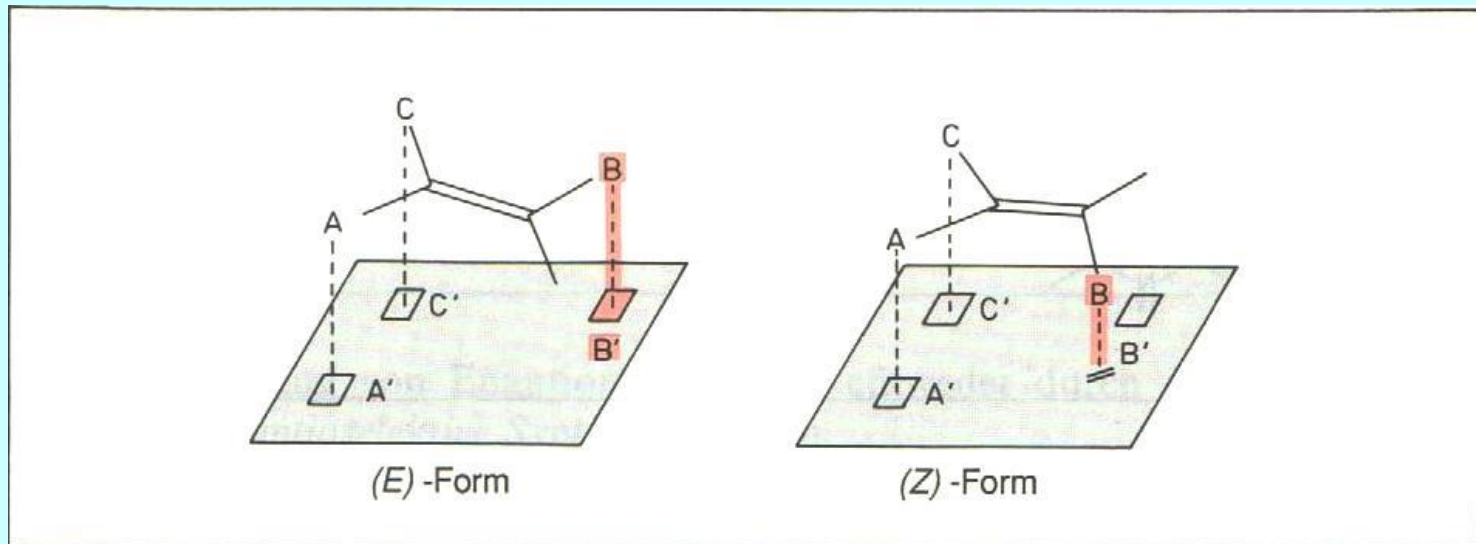
syn-benzaldoxim

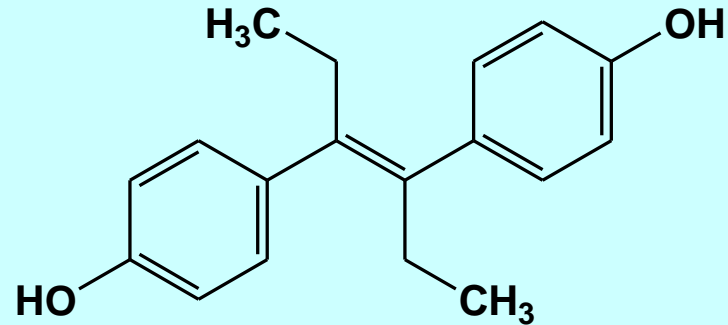
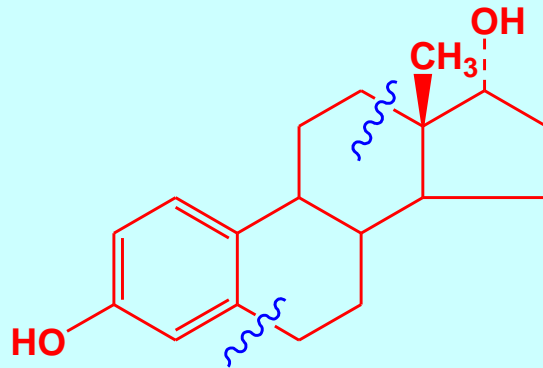
anti-benzaldoxim

Geometrická izomerie

- Vazba na receptory
- Metabolická transformace
- Rychlost průniku buněčnými membránami

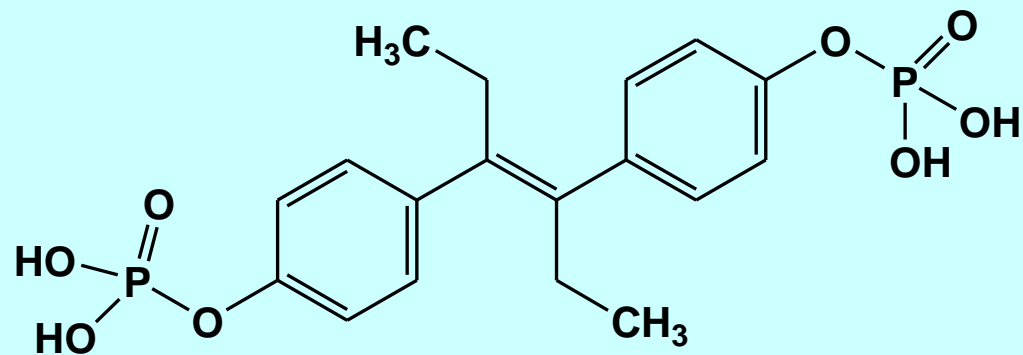

estradiol

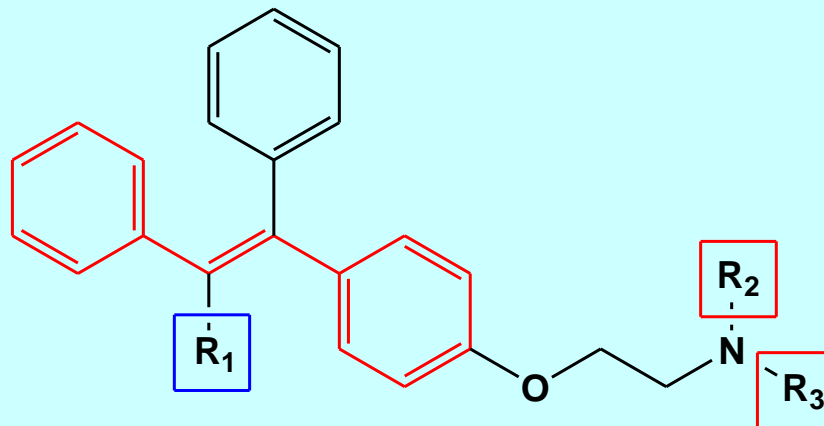

Diethylstilbestrol (derivát *trans* –stilbenu) - léčení rakoviny ženských pohlavních orgánů a rakoviny prsu.

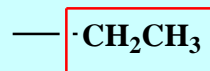
fosfestrol

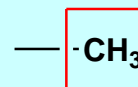
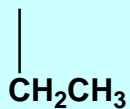
Indikace: terapie karcinomu prostaty

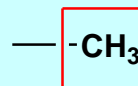
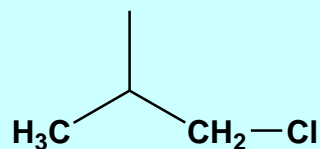
klomifen

tamoxifen

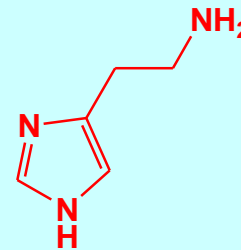
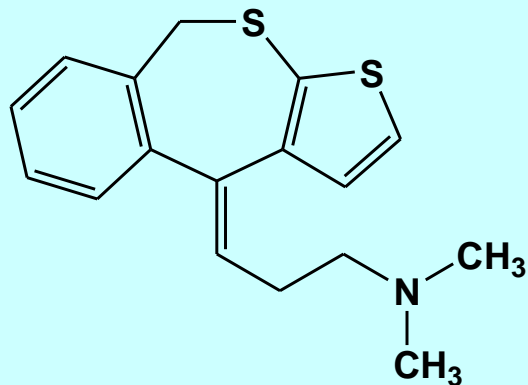

toremifen

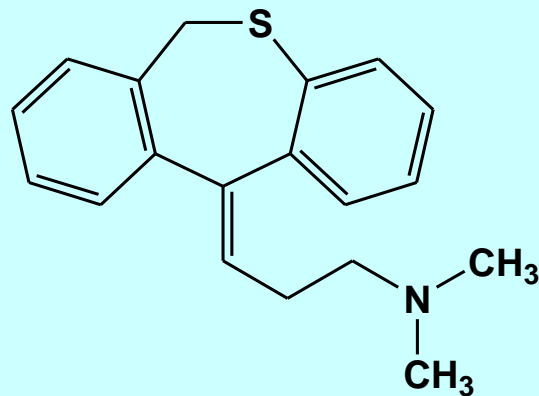

Indikace: vykazují antiestrogenní efekt, terapie karcinomu mléčné žlázy 16

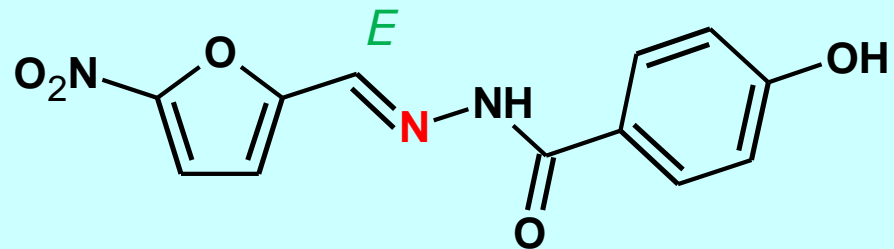
bisulepin - H₁-antihistaminikum, účinnější je (Z)-izomer

dosulepin – antidepressivum, účinnější je (Z)-izomer

nifuroxazid

Indikace: bakteriostatické chemoterapeutikum používané v terapii
průjmu

Optická izomerie

Objev enantiomerů (1822-1895 Luis Pasteur)

- Krystalizace roztoku vinanu sodno-amonného ($T < 28 \text{ } ^\circ \text{C}$) – pozoroval přítomnost dvou druhů krystalů, které byly ve **vzájemném vztahu** jako předmět a jeho zrcadlový obraz.
- Roztok před separací opticky neaktivní, po separaci a rozpuštění jednotlivých krystalů byly oba roztoky **opticky aktivní** – stáčely rovinu polarizovaného světla o stejný úhel, ale opačným směrem.

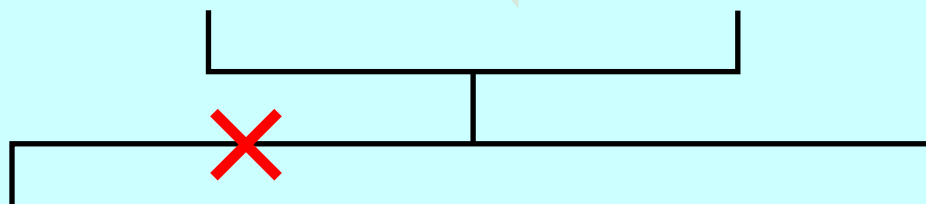
Pasteur interpretoval svoje data na základě
asymetrického uspořádání molekuly

„Tak to jsem já!“

„To snad nemohu být já“

zrcadlo

ACHIRÁLNÍ OBJEKTY

Vzor a obraz
jsou ztotožnitelné

(míč, sklenice, špendlík, vodík
ethan, fosgen)

CHIRÁLNÍ OBJEKTY

Vzor a obraz
nejsou ztotožnitelné

(obličej, ruce, boty, alanin,
mléčna kyselina, ibuprofen)

Molekuly, které se mají k sobě jako předmět k obrazu v zrcadle, jsou **prostorově izomerní** čili **stereoizomerní** (optické izomery, antipody, enantiomery)

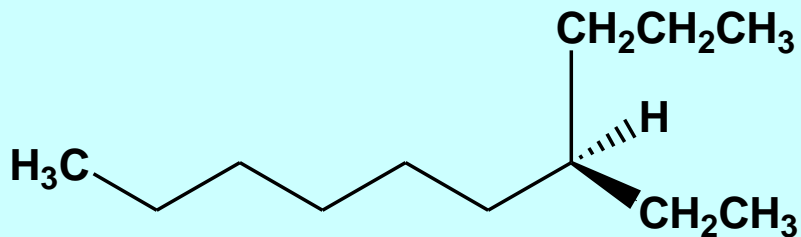
Asymetrie – je dostačující podmínkou pro existenci enantiomerů, nikoliv však **podmínkou** nutnou.

Chiralita – je **nutnou** podmínkou pro optickou izomerii!

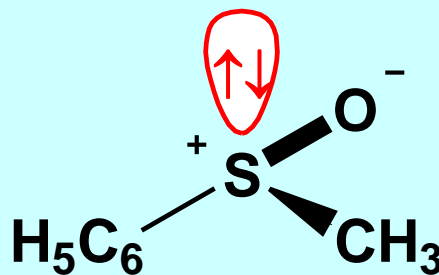
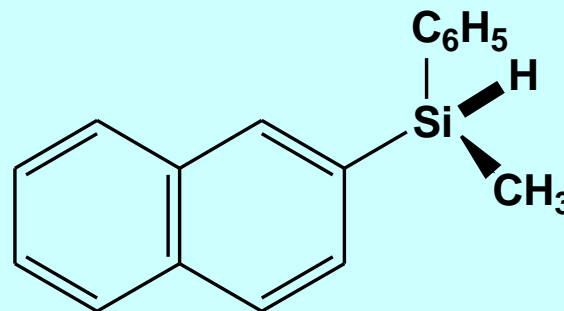
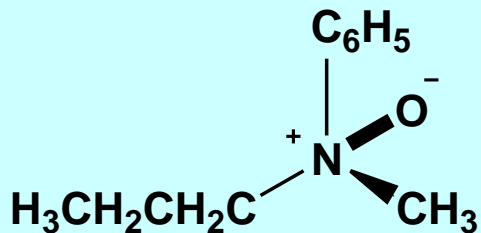
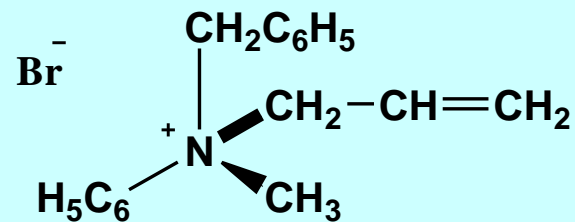
Podmínky chirality:

- sloučeninu není možné **ztotožnit** s jejím zrcadlovým obrazem,
- sloučenina **nesplňuje** prvky symetrie 2 řádu tj. rovinu symetrie, centrum symetrie a rotačně-reflexní os symetrie.

Jiné opticky aktivní sloučeniny

4-ethyldekan, $[\alpha]_D = 0$

Konfigurace - prostorové uspořádání molekuly kolem chirální nebo rigidní části molekuly.

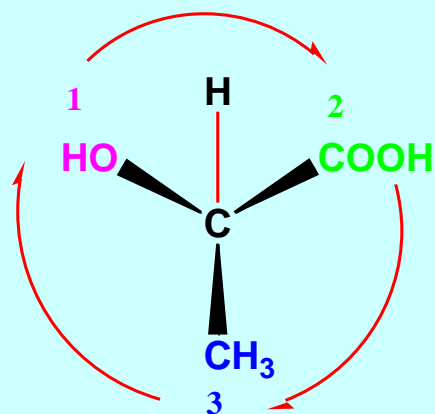
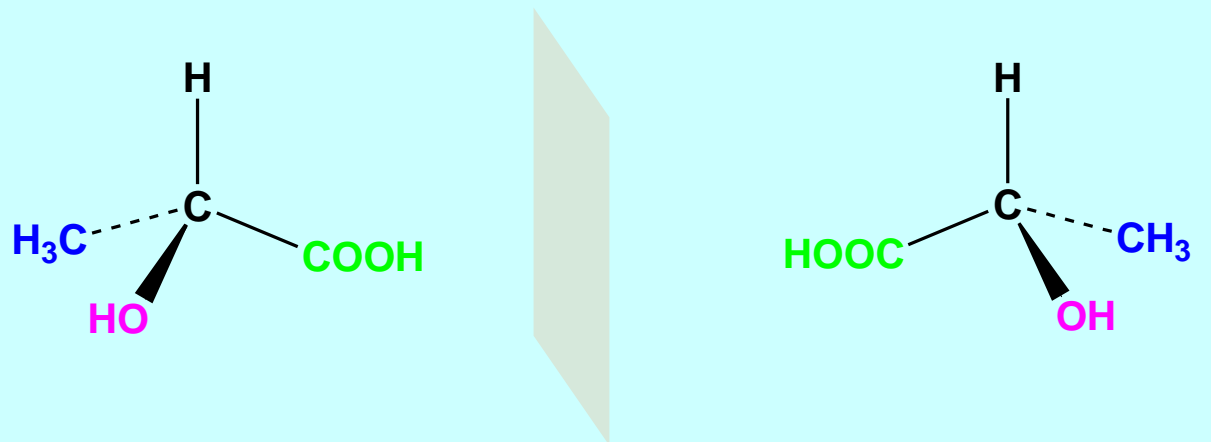
Absolutní konfigurace - je známé uspořádání ligandů kolem chirální části

Relativní konfigurace - vyjadřuje jenom znalost vzájemné polohy substituentů v molekule s více chirálními centry.

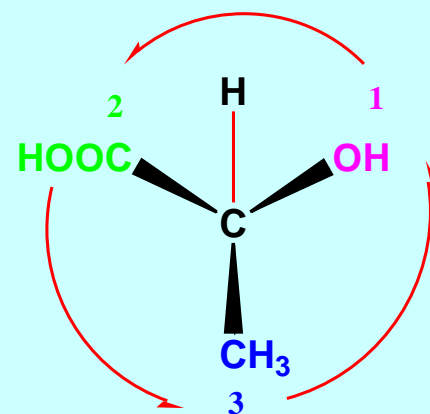
Určení absolutní konfigurace - 1951 Bijvoet difrakce paprsků X vlnanu sodno-rubidneho.

Byla potvrzena absolutní konfigurace D-(+)-glyceraldehydu

(R), *(S)* nomenklatura pro jednoznačné pojmenování izomeru podle **R. S. Cahn, C. Ingolda a V. Preloga.**

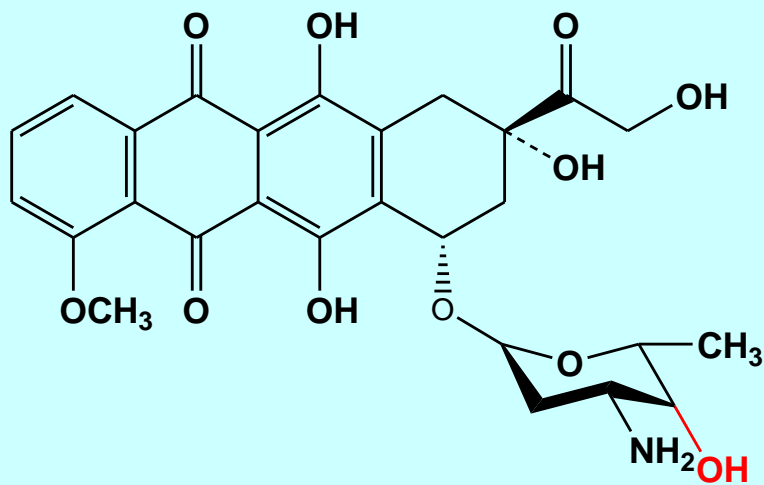

konfigurace R
***(R)*-(-)-mléčná kyselina**

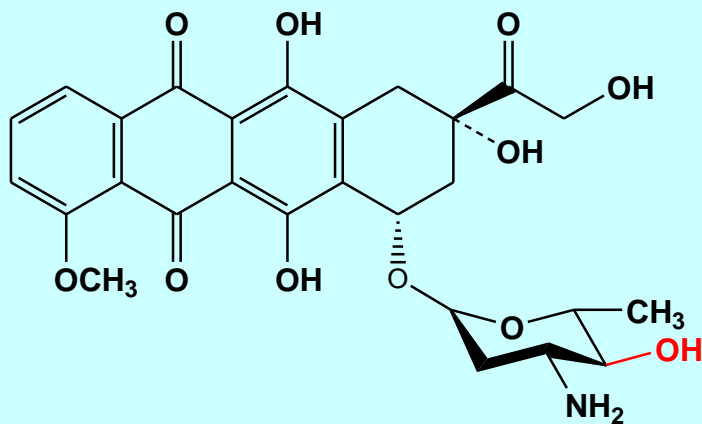

konfigurace S
***(S)*-(+)-mléčná kyselina**

Epimery – dva diastereoizomery, které mají opačnou konfiguraci **pouze na jednom chirálním centru**

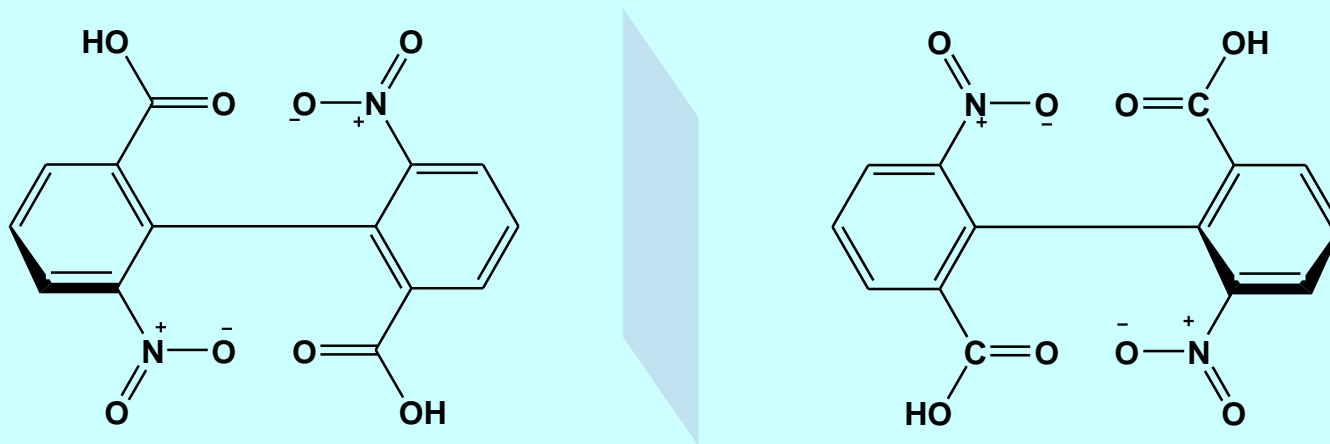

doxorubicin (axiální subs.)

epirobutin

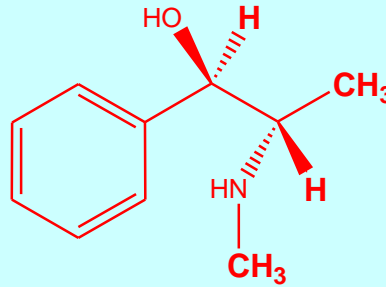
Atropoizomerie - zábrana rotace kolem jednoduché vazby způsobená sterickou náročností (interakce substituentů apod. Za normální teploty molekuly zůstanou „uzamčeny“ ve dvou konformacích (atropoizomerech).

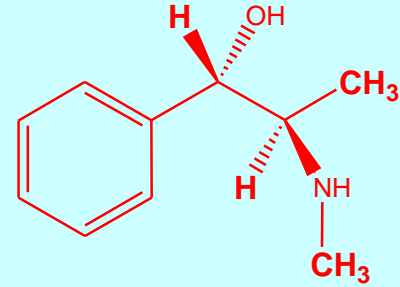
2,2'-dinitrobifenyl-6,6'-dikarboxylová kyselina

Diastereoizomery

Antiaastmatikum

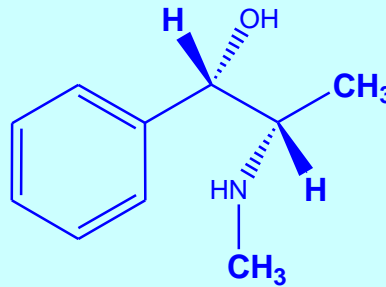

L-efedrin (nativní)
1*R*,2*S* (-)

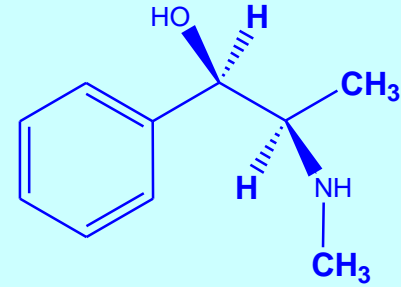

D-efedrin (syntetický)
1*S*,2*R* (+)

Vazokonstringens

D-pseudoefedrin (nativní)
1*S*,2*S* (+)

L-pseudoefedrin (syntetický)
1*R*,2*R* (-)

Stereoselektivita ve farmakodynamice

- Odlišná farmakodynamika (vliv léčiva na organismus) jednotlivých enantiomerů) je dána rozdíly vazby na cílové receptory.
- Rozdílná interakce s chirálním prostředím organismu.

Aktivity jednotlivých enantiomerů

- Mají shodný efekt, jeden izomer je aktivnější (stejná terapeutická skupina).
- Mají zcela rozdílné nebo i opačné účinky.

Stereoselektivita ve farmakokinetice

Odlišná farmakokinetika (vliv organismu na léčivo) jednotlivých enantiomerů.

Je dána **rozdíly** v interakcích jednotlivých izomerů a **chirálních biologických** makromolekul (proteiny transportu, proteiny iontových kanálů, enzymy, proteiny krevní plasmy).

Současný stav

60 % dostupných léčiv je chirálních.

Z tohoto množství je asi 75 % používáno jako racemáty.

Pouze 25 % je tvořeno jedním enantiomerem.

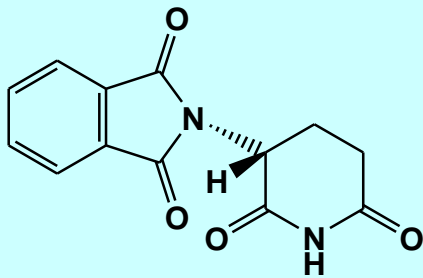
Hlavní příčiny

Nákladnější a časově náročnější příprava jednotlivých enantiomerů.

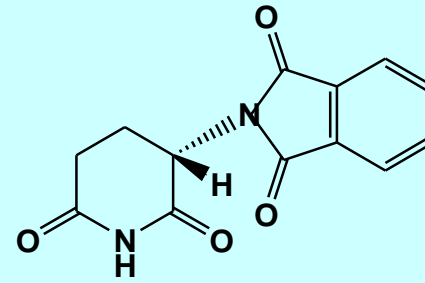
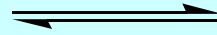
Testování jednotlivých enantiomerů a výhody

- **Objev** jiných indikací, než jaká mají původní léčiva
- Zlepšení **terapeutického** efektu, zvýšení bezpečnosti a snížení toxicity a zátěže organismu.

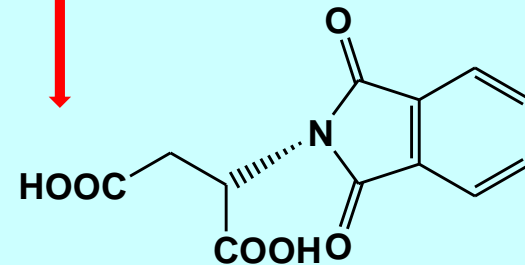
Testování jednotlivých enantiomerů

(R)- thalidomid

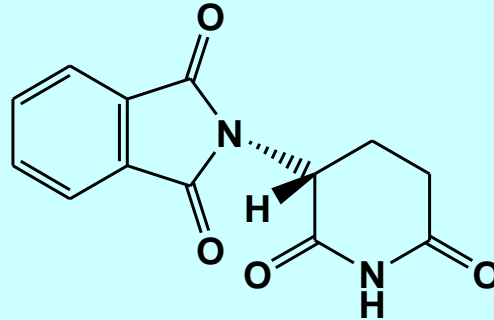

(S)-thalidomid

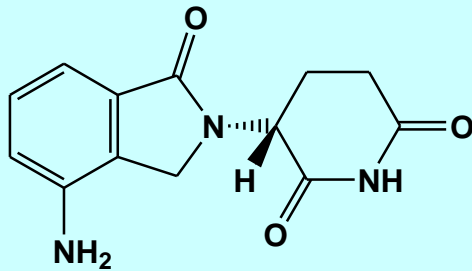

(S)-N-ftaloylasparagová kyselina (teratogen)

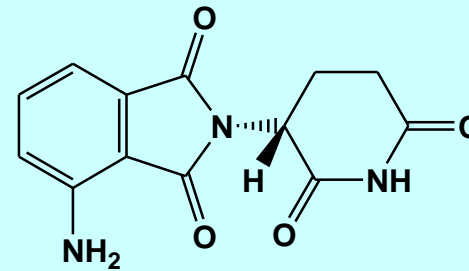
thalidomid

lenalidomid

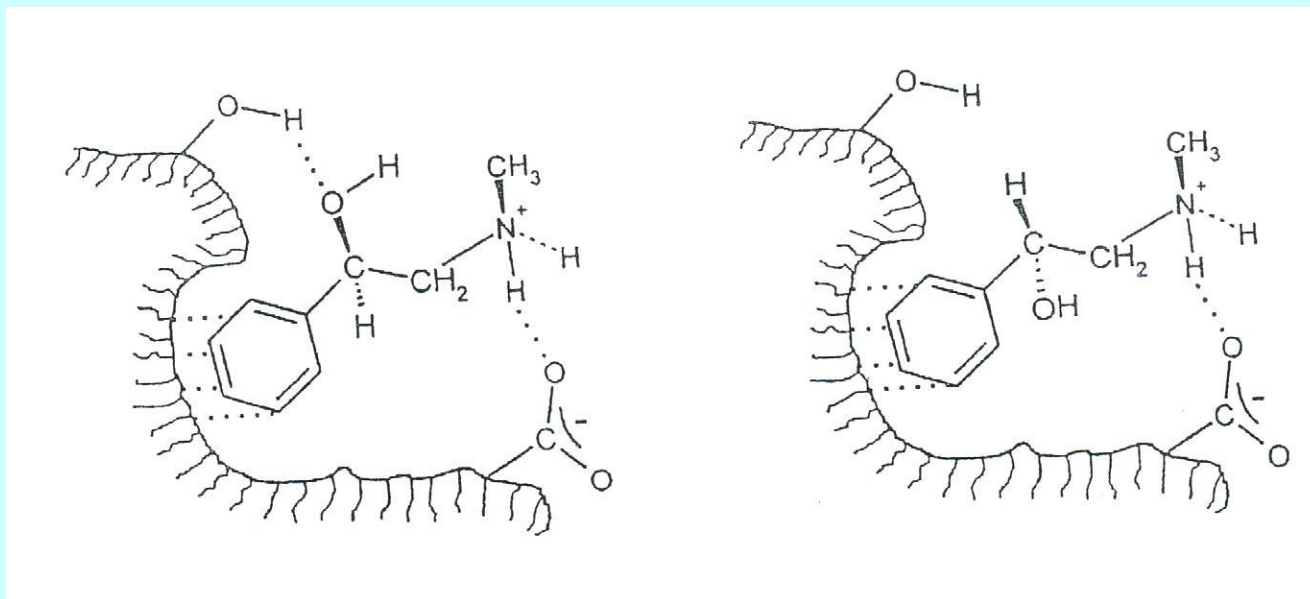

pomalidomid

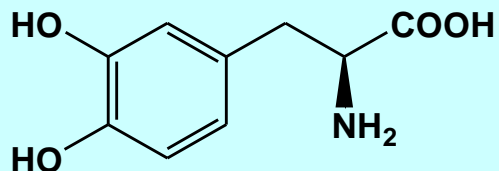
Indikace: antineoplastikum, imunomodulační efekt, terapie lepry

Vazba ligandu na receptor

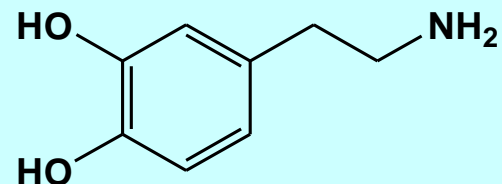

Antiparkinsonikum

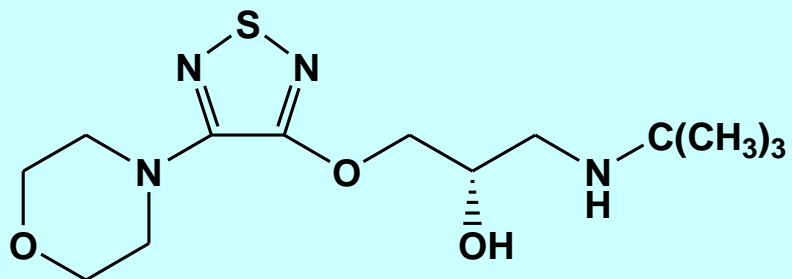
(S)-(-)-levodopa

dopamin

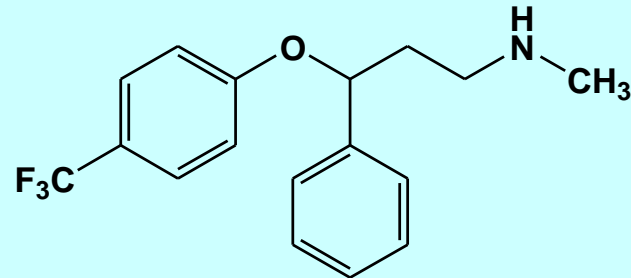

(S)-(-)-timolol

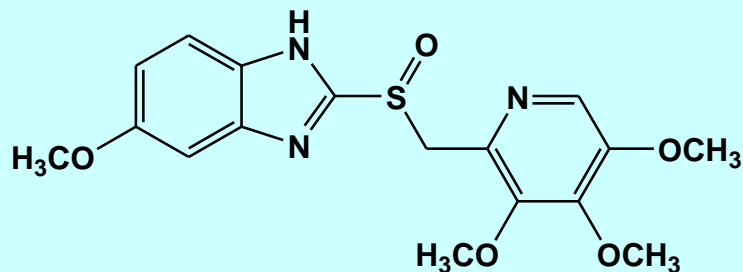

Indikace: v oftalmologii jako antiglaukomatikum na snížení nitroočního tlaku.

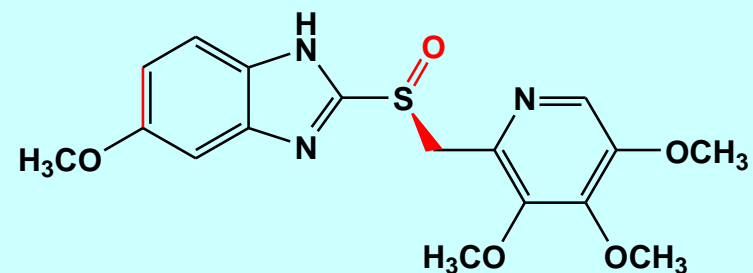
Fluoxetin (SSRI a NARI) – antidepressivum, (R)-stereoizomer se podstatně rychleji vylučuje z organismu.

Omeprazol

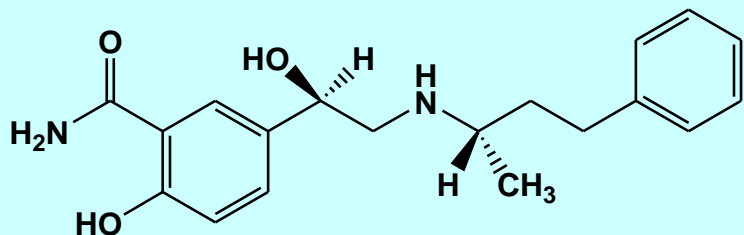

Esomeprazol

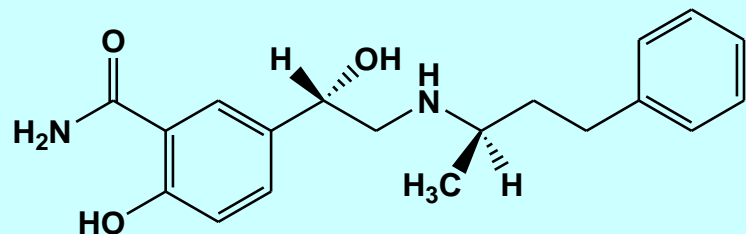

Indikace: inhibitory H⁺/K⁺-ATPasy – terapie vředové choroby (sekrece proteolytických enzymů je neovlivněna)

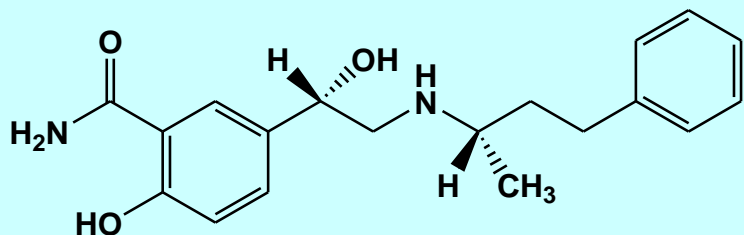
Labetalol - je antihypertenzivem u hypertenzí všeho druhu

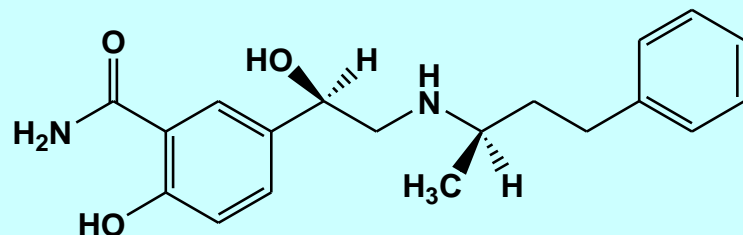
R,R-labetalol (β -adrenolytikum)

S,S-izomer (neúčinný)

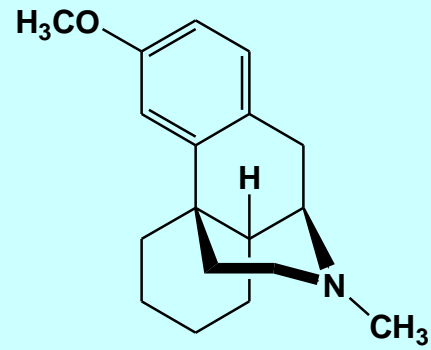

S,R-labetalol (α -sympatolytikum)

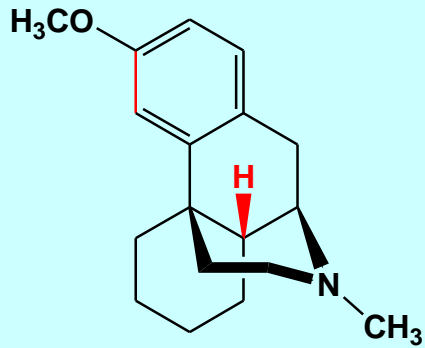

R,S-izomer (neúčinný)

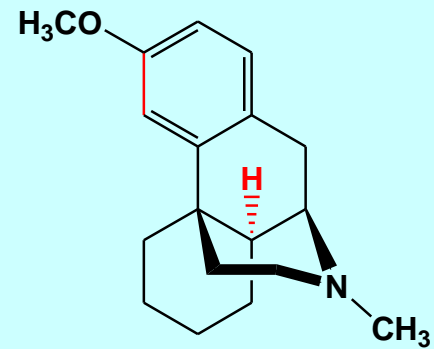
racemethorfan

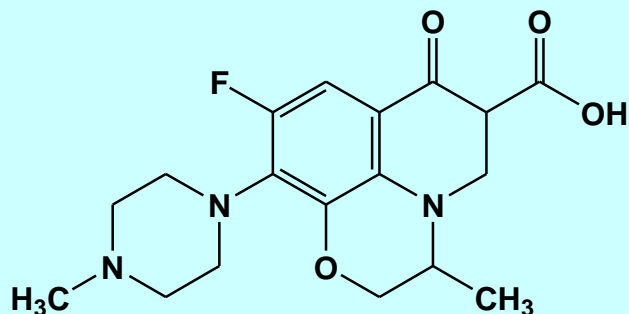
levometorfan

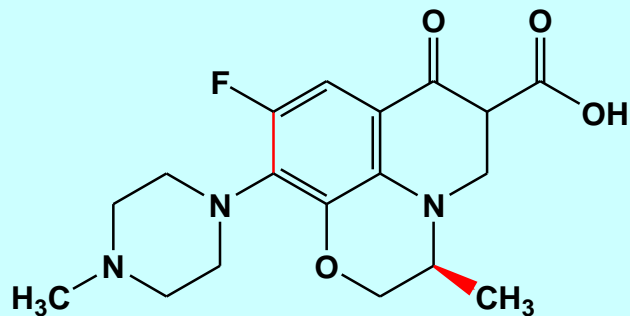
dextrometorfan (antitusikum)

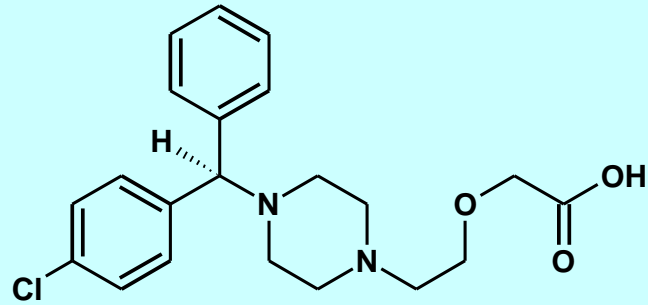
ofloxacin – antibakteriální chemoterapeutika (grampozitivní i gramnegativní bakterie).

(S)-(-) levofloxacin

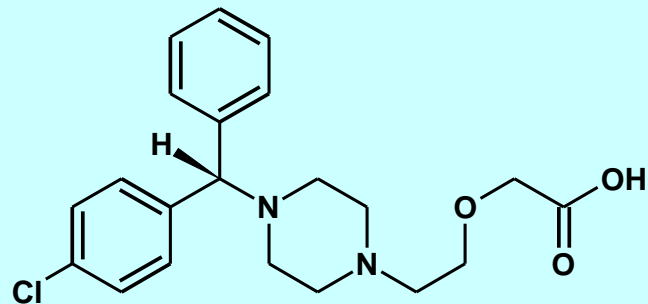

(*R*)-levocetirizin

eutomer

(*S*)-dextrocetirizin

distomer